

RAPID ASSESMENT KAP (KNOWLEDGE ATTITUDE PRACTICE) – COVID 19 RESPONSE

Ispitivanje javnog mnijenja u Bosni i Hercegovini

Pripremljeno
za:

Sarajevo, April 2020.

Lista skraćenica

CATI – Computer Assisted Telephone Interviews

CAWI – Computer Assisted Web Interviews

BiH – Bosna i Hercegovina

FBiH – Federacija BiH

RS – Republika Srpska

WHO – World Health Organization

N – broj ispitanika (veličina uzorka)

SPSS – Statistical Package for Social Sciences

OTT – Over the Top

SADRŽAJ

I Uvod i pozadina istraživanja	5
• Svrha i ciljevi istraživanja	5
II Metodologija istraživanja	6
• Ciljna populacija i uzorak	6
• Metoda prikupljanja i obrade podataka	8
• Upitnik	8
III Upravljački sažetak	9
IV Rezultati istraživanja	10
• Informisanost	10
➤ Step en informisanosti	10
➤ Aspekti najveće i najmanje informisanosti	11
➤ Izvori informisanja	12
➤ Informisanost o simptomima zaraze korona virusom COVID – 19	14
• Stavovi	15
➤ Povjerenje	15
➤ Općenita uvjerenja vezana za korona virus	19
➤ Stavovi u vezi sa mjerama prevencije	21
➤ Emocionalni aspekti poimanja korona virusa	23
• Prakse	27
V Zaključci i preporuke	33

I UVOD I POZADINA ISTRAŽIVANJA

Kada govorimo o pojavi epidemije korona virusa u Bosni i Hercegovini, prvi slučajevi zaraze sojem COVID – 19, zabilježeni su u Banja Luci 05-og marta 2020. godine. U pitanju su bili otac i sin. Škola koju dijete pohađa je trenutno zatvorena, a djeca za koju se procijenilo da su bila u neposrednom doticaju sa zaraženim djetetom, su testirana na prisustvo virusa. Do 24-og marta broj zaraženih korona virusom u Bosni i Hercegovini dosegao je 150 osoba, a sa krajem aprila gotovo 1800 osoba. U vremenu koje je proteklo do identificiranja prvih slučajeva zaraze, Svjetska zdravstvena organizacija je uspostavila usku saradnju sa zdravstvenim institucijama u BiH, kako bi osigurala spremnost na borbu protiv širenja zaraze, kroz uspostavu različitih protokola i smjernica za postupanje. U periodu koji je uslijedio, epidemija je uzela zamah i zahvatila sve dijelove države. Uspostavljeni su krizni štabovi te uvedene mjere epidemiološkog nadzora na granicama BiH ali i unutar granica države. Uslijedio je i niz različitih mjera koje su vlasti, na različitim nivoima, donijele s ciljem da se uspori širenje COVID – 19, što uključuje proglašavanje stanja nesreće na nivou BiH, zatvaranje obrazovnih ustanova, brojnih uslužnih djelatnosti i svih ostalih djelatnosti koje ne spadaju u najvažnije za preživljavanje, pojačana granična kontrola ulazaka u zemlju, zabrana ulazaka putnicima iz određenih zemalja te intenziviranje komunikacijskih aktivnosti u zajednicama širom BiH.

Svjetska zdravstvena organizacija je uputila apel svim zemljama na hitno djelovanje s ciljem spremnosti na detekciju pojedinaca zaraženih korona virusom, zaštitu zdravstvenih radnika, pojedinaca pod većim rizikom za oboljenje te bolju komunikaciju načina prijenosa zaraze među ljudima.

Shodno tome, aktivnosti UNICEF – a u narednom periodu bit će usmjerene na suzbijanje širenja virusa među građanima BiH te zaštitu od izlaganja virusu kroz komunikaciju rizika i angažiranje zajednice i prevenciju i djelovanje na sekundarne (društvene, ekonomske, zdravstvene i političke) posljedice epidemije.

Svrha i ciljevi istraživanja

Glavna svrha istraživanja je razvoj odgovarajućih komunikacijskih strategija i intervencija u borbi protiv epidemije korona virusa u BiH.

Glavni cilj istraživanja je procijeniti stepen informisanosti o korona virusu COVID – 19 među općom populacijom punoljetnih građana Bosne i Hercegovine, utvrditi glavne izvore informisanja, nedostatke u protoku informacija te ključne izvore kojima se najviše vjeruje kad je riječ o plasiranju informacija vezanih za epidemiju.

Istraživanjem se također identificiraju prevladavajuće emocije, raspoloženja i stavovi građana s obzirom na COVID – 19 i situaciju proizišlu kao rezultat izbijanja epidemije, te utvrđuje stepen povjerenja u nadležne institucije, medije i druge, nezavisne izvore informisanja. Anketa obuhvaća i stavove prema mjerama prevencije uvedenim od strane nadležnih organa, s ciljem suzbijanja širenja zaraze među stanovništvom, percepciju propusta u uvođenju pojedinih mjera, kao i ponašanja i prakse koja su rezultat cjelokupne epidemiološke situacije. Istraživanje treba da ukaže na prostor za unapređenje komunikacije prema ciljnoj populaciji te načine prevazilaženja poteškoća sa kojima se građani suočavaju u novonastalim okolnostima.

II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ciljna populacija i uzorak

Istraživanjem su obuhvaćeni punoljetni građani sa teritorija Bosne i Hercegovine. Veličina uzorka je 3000 ispitanika, starijih od 18 godina. Uzorak je dvo-etapno stratificiran, prema regiji tipu naselja (grad/selo) te dobi i spolu, i reprezentativan prema regiji, tipu naselja, dobi, spolu i obrazovanju, u skladu sa populacijskim parametrima Popisa stanovništva BiH iz 2013. godine.

Selekcija ispitanika unutar zadate regije i tipa naselja, vrši se prema unaprijed utvrđenim kvotama po dobi i spolu, zasnovanim na podacima Popisa iz 2013. godine.

Tabela 1. Socio – demografska struktura uzorka

		N	%	
Entitet	Federacija BiH	1870	62.3	
	Republika Srpska	1059	35.3	
	Distrikt Brčko	71	2.4	
Regija	Unsko – sanski kanton	224	7.5	
	Tuzlanski kanton	379	12.6	
	Zeničko – dobojski kanton	304	10.1	
	Srednjobosanski kanton	212	7.1	
	Hercegovačko – neretvanski kanton	185	6.2	
	Zapadno – hercegovački kanton	79	2.6	
	Kanton Sarajevo	354	11.8	
	Kanton 10	74	2.5	
	Posavski kanton	39	1.3	
	Bosansko – podrinjski kanton	21	0.7	
	Republika Srpska - sjever	664	22.1	
	Republika Srpska - istok	396	13.2	
	Distrikt Brčko	71	2.4	
	Tip naselja	Grad	1289	43.0
		Selo	1711	57.0
Dob	18 – 30 godina	669	22.3	
	31 – 50 godina	985	32.8	
	51 – 65 godina	808	26.9	
	66+ godina	538	17.9	
Spol	Muškarci	1446	48.2	
	Žene	1554	51.8	
Obrazovanje	Bez škole, osnovna škola	825	27.5	
	Srednja škola	1725	57.5	
	Viša škola, fakultet, postdipl. studije	411	13.7	
	Odbija odgovoriti	39	1.3	
Radni status	Zaposleni	1086	36.2	
	Nezaposleni	477	15.9	
	Domaćice	341	11.4	
	Učenici, studenti	308	10.3	
	Penzioneri	737	24.6	
	Ostalo	21	0.7	
	Odbija odgovoriti	30	1.0	
Veličina domaćinstva po broju članova	1 član	286	9.5	
	2 člana	767	25.6	
	3 – 4 člana	1252	41.7	
	5 i više članova	695	23.2	

Metoda prikupljanja i obrade podataka

Podaci su prikupljeni putem kompjuterski podržanog telefonskog anketiranja (CATI) u kombinaciji sa kompjuterski podržanim web anketiranjem (CAWI), koristeći se Ipsos Online Panelom.

CATI metodom prikupljeni su podaci 2000 ispitanika, dok je CAWI metoda obuhvatila 1000 ispitanika.

Prikupljanje podataka obuhvata period od 22.04. do 28.04.2020. godine. Statistička analiza i obrada podataka izvršena je u programu SPSS v20.

Upitnik

Upitnik je razvijen u zajedničkoj saradnji Ipsos - a i Unicef – a. sadržajno je koncipiran na način da obuhvaća tri cjeline (KAP). Prosječno trajanje intervjua je oko 15 min.

III UPRAVLJAČKI SAŽETAK

Građani BiH se u većini slučajeva osjećaju dobro informisanim o korona virusu. Najbolje su informisani o mjerama zaštite od zaraze a najznačajniji prostor za napredak vidi se u segmentu institucija ili nadležnih organa kojima se građani trebaju obratiti u slučaju da posumnjaju na zarazu.

O korona virusu, građani se najviše informišu putem televizije, a potom i digitalnih medija (web portala, društvenih mreža), koji imaju poseban značaj u informisanju mlađih kategorija stanovnika (18 – 30 godina).

Najpoznatiji simptomi zaraze korona virusom su povišena tjelesna temperatura, suh kašalj i otežano disanje, no još uvijek postoje i oni koji ne znaju ni za jedan simptom.

U vezi sa pitanjem suzbijanja širenja zaraze korona virusom, građani BiH općenito najviše povjerenja imaju u glas struke (predstavnike Ministarstava zdravstva, djelatnike medicinske struke, kao što su ljekari porodične medicine ili ljekari zaposleni na klinikama). Kad je riječ o borbi protiv korona virusa, građani najmanje povjerenja imaju u Predsjedništvo BiH. UNICEF je izvor informacija kojemu se vjeruje, no najveću težinu u smislu izvora informisanja ipak ima *Word of Mouth*. Znatno veće povjerenje u institucije vlasti pokazuju građani Republike Srpske, no građani FBiH.

Građani BiH općenito podržavaju mjere donešene od strane vlasti s ciljem suzbijanja korona virusa među stanovništvom, no izolacija i opći osjećaj neizvjesnosti postali su svakodnevna lična borba, uz stalnu brigu o zdravlju bliskih osoba. Građane također opterećuje pitanje vlastitih finansija odnosno finansijske prilike domaćinstva na koje će se kriza, uvjereni su, zasigurno bitno odraziti. Briga i strah su dvije dominantne emocije koje prevladavaju u kontekstu epidemiološke situacije u BiH.

Mlađe građane izrazito zabrinjavaju i pitanja vezana za ekonomske aspekte posljedica korona krize, kako na globalnom tako i na lokalnom nivou, dok su brige starijih građana više usmjerene na očuvanje zdravlja.

Disciplina građana, u smislu pridržavanja propisanih i preporučenih mjera prevencije, postoji, naročito kada govorimo o mjerama čije kršenje za sobom povlači novčane kazne. No, čak i u tim slučajevima (npr. nošenje maske, zaštitnih rukavica, držanje propisane distance u međuljudskoj komunikaciji...) postoji još uvijek i dovoljno prostora za poboljšanje. Mjerama zaštite se općenito najviše protive muškarci, mladi i građani Kantona Sarajevo, i to ne samo u pogledu stavova prema mjerama već i u praktičnom smislu.

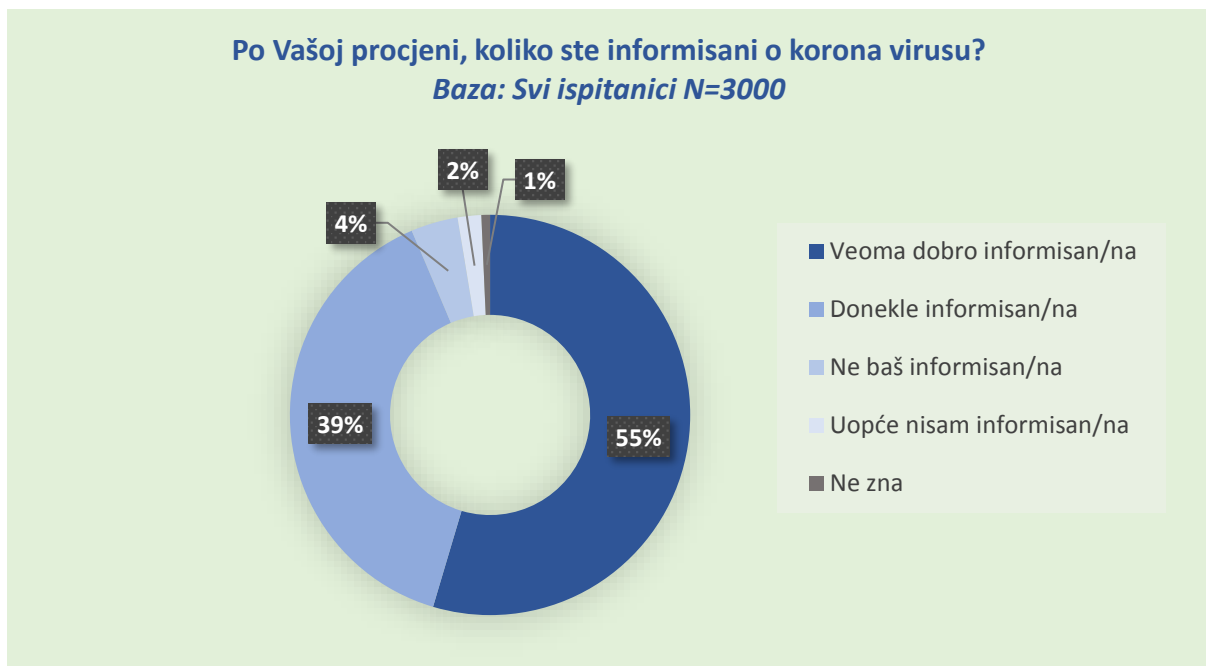
IV REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1. Informisanost

Stepen informisanosti

Samoprocjena opće informisanosti o korona virusu COVID – 19 je na relativno visokoj razini. Naime, više od polovice građana Bosne i Hercegovine (55%), sebe smatra veoma dobro informisanim o činjenicama povezanim sa korona virusom, dok se 39% građana smatra donekle informisanim. S tim u vezi, možemo reći da se praktički 9 od 10 odraslih građana BiH, osjeća informisano o COVID – 19. Tek oko 6% građana za sebe će reći da nisu dovoljno ili nikako informisani, kao što je to vidljivo i na grafičkom prikazu (graf 1.).

Graf 1. Samoprocjena informisanosti o korona virusu COVID – 19.

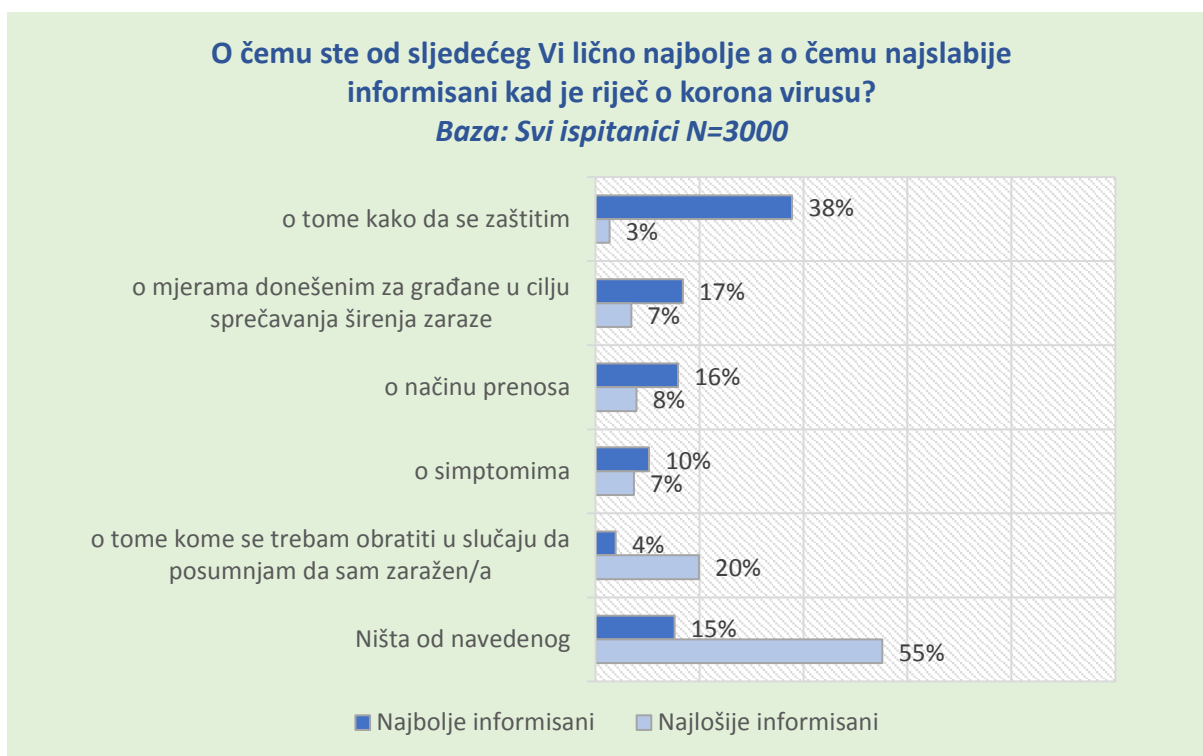
Gledano po regijama, najveći procenat slabije informisanih građana bilježi se u Tuzlanskom kantonu (10%), dok se najmanje neinformisanih nalazi među građanima Kantona Sarajevo (2%). Oba navedena podatka statistički značajno odstupaju u pozitivnom odnosno negativnom smjeru u odnosu na prosjek cjelokupne ispitane populacije. Razlike u udjelima informisanih građana u ostalim regijama, nisu statistički značajne, te možemo reći da je stepen informisanosti u ostalim regijama podjednak.

U usporedbi muškaraca i žena, prema stupnju informisanosti bilježe se statistički značajne razlike u udjelu neinformisanih o korona virusu, i to u korist žena (3% naspram 8% kod muškaraca). S obzirom na dob, najbolje su informisani građani starosti od 31 do 50 godina (samo 3% slabo ili nikako informisanih), a najlošije mladi od 18 do 30 godina (9% slabo ili nikako informisanih). Udio neinformisanih obrnuto je proporcionalan stepenu obrazovanja, pa su tako građani sa najvišim stepenom obrazovanja ujedno i oni među kojima se bilježi najmanji udio neinformisanih o korona virusu (2%).

Aspekti najveće i najmanje informisanosti

Građani se općenito osjećaju najbolje informisanim o načinima zaštite od zaraze korona virusom, dok im je, s druge strane, najmanje poznato kome se trebaju obratiti u slučaju sumnje na zarazu (graf 2).

Graf 2. Aspekti COVID – 19 o kojima su građani najbolje odnosno najslabije informisani

S obzirom na entitet, građani Republike Srpske ističu se po statistički značajno većem udjelu onih koji navode da su najbolje informisani o mjerama donešenim u cilju sprečavanja širenja zaraze (20%), u odnosu na istomišljenike iz Federacije BiH (14%). U sjevernom dijelu Republike Srpske bilježi se statistički značajno veći udio informisanih o načinu prijenosa zaraze (19%), dok je primjetna potreba za boljim informisanjem u pogledu simptomatologije. Sa mjerama donešenim sa ciljem sprečavanja

Širenja zaraze ponajbolje su upoznati građani Kantona Sarajevo (22%) i građani istočnog dijela Republike Srpske (23%). Građani Kantona Sarajevo su, pak, najslabije informisani o tome kome se trebaju obratiti u slučaju zaraze (38%), a situacija je s obzirom na informisanost o tom aspektu i općenito povoljnija među građanima Republike Srpske (15% naspram 22% u FBiH).

Građani Tuzlanskog kantona ističu se po najmanjem procentu onih koji su upoznati sa preventivnim mjerama donešenim od strane vlasti (8%), dok su, s druge strane, među svima najbolje informisani o simptomima COVID – 19 (15%).

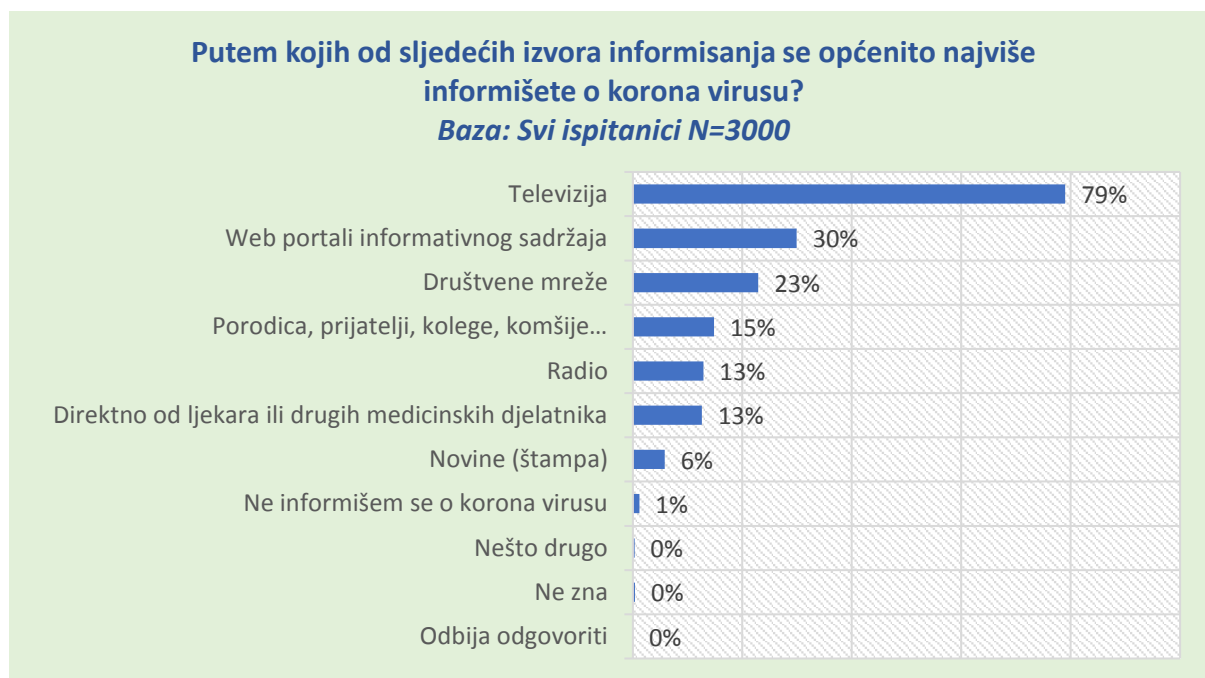
Stanovnici gradskih sredina širom BiH znatno su bolje upoznati sa preventivnim mjerama donešenim sa ciljem suzbijanja korona virusa (21%), no što je to slučaj sa stanovništvom iz ruralnih područja (13%). Ipak, primjetan je prostor za unapređenje stepena informisanosti u gradskim sredinama, o simptomima bolesti te kome se građani mogu obratiti u slučaju sumnje na zarazu korona virusom.

Žene su općenito bolje informisane od muškaraca kad je riječ o korona virusu, a to se posebno odnosi na načine zaštite (42% žene vs 33% muškarci). Mladima (18 – 30 godina) nedostaje više informacija o tome kome se mogu obratiti u slučaju sumnje na zarazu (28% njih navodi da je o ovom aspektu najslabije informisana), a promicanje navedenih informacija koristilo bi i onima srednje životne dobi (31 do 50 godina), obzirom da 23% pripadnika ove dobne skupine ističe da su sa time najslabije upoznati.

Građani nižih obrazovnih stupnjeva pokazuju prostor za unapređenje informisanosti o načinima prijenosa COVID – 19 (11% naspram 21% među visokoobrazovanim).

Izvori informisanja

Za većinu građana BiH, uvjerljivo najznačajniji izvor informisanja o korona virusu jest televizija (79%). Po važnosti, slijede digitalni mediji, prije svega web postali informativnog sadržaja (30%), potom društvene mreže (23%), te potom neformalni izvori informisanja tj. relevantno socijalno okruženje (15%). Oko 13% građana se o korona virusu informiše direktno putem stručne javnosti - ljekara, medicinara i sl., jednako koliko i putem radija (graf 3.).

Graf 3. Izvori informisanja o korona virusu

Očekivano, preferencija različitih izvora informisanja specifična je s obzirom na dob građana, pa tako televizija ima najveći značaj sa informisanje građana starije životne dobi (51+ godina), dok su građani do 50 godina starosti skloniji digitalnim medijima i neformalnim izvorima informisanja, u odnosu na stariju populaciju.

Visokoobrazovani građani su u odnosu na one sa nižim stepenom obrazovanja, skloniji informisanju direktno od strane stručne medicinske javnosti (17%), odnosno putem web portala informativnog sadržaja (50%). Građani nižeg stepena obrazovanja su statistički značajno skloniji tradicionalnim medijima (TV – 88% i radio 16%) u odnosu na prosjek populacije.

Razlike u najčešće korištenim izvorima informisanja o korona virusu bilježe se i kad je riječ o različitim regijama u BiH. Tako se Tuzlanski kanton ističe po većim udjelima onih koji preferiraju društvene mreže (33%), liječnike i druge djelatnike medicinske struke (18%) i novine (13%), kao izvore informisanja o korona virusu, dok je Kanton Sarajevo specifičan po preferenciji web portala informativnog sadržaja (49%).

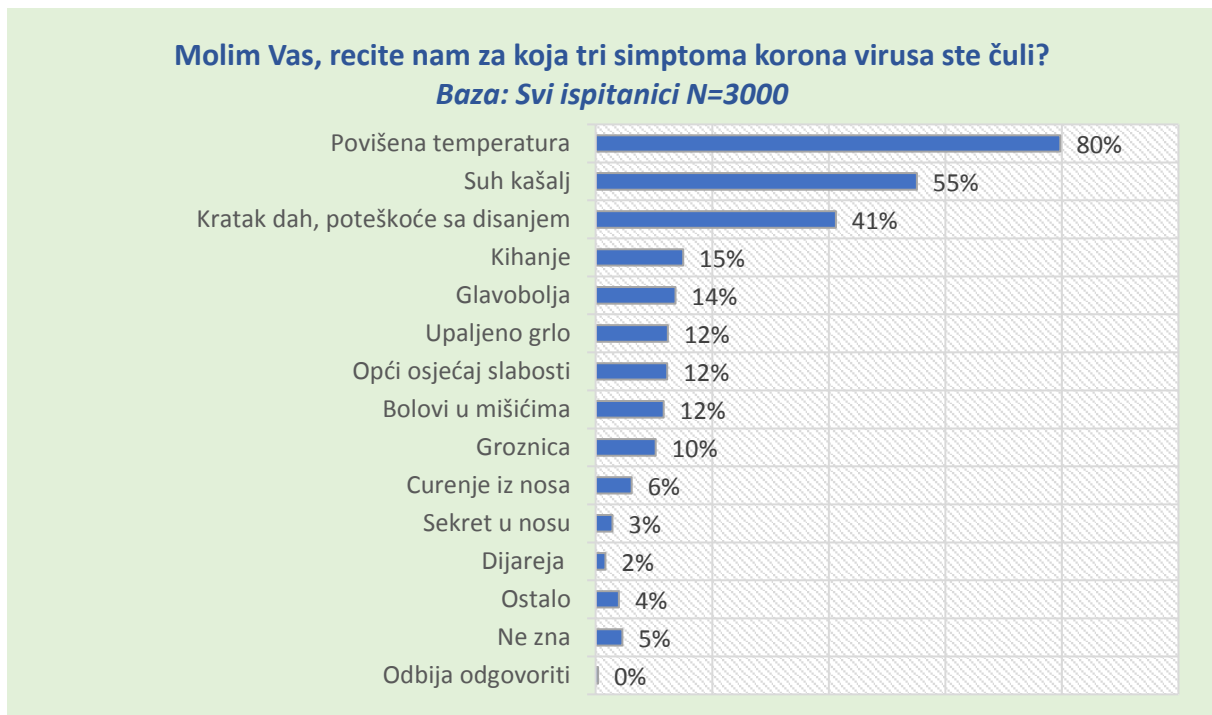
Web portali (39%), neformalno socijalno okruženje (18%) kao izvor informacija, te stručna medicinska javnost (15%), općenito su značajniji izvori informisanja o korona virusu za stanovnike gradskih sredina, nego za one koji žive u ruralnim naseljima.

Digitalni mediji su češći izbor informisanja o korona virusu među učenicima i studentima (51% web portali; 32% društvene mreže), a uz digitalne medije, zaposleni biraju češće od prosjeka i i neformalne izvore informisanja (18%) te stručnu medicinsku javnost (17%). Društvene mreže su najznačajniji izvor informisanja za nezaposlene (38%). Domaćice (89%) i penzioneri (95%) su, s druge strane, vjerni televiziji znatno više od ostalih.

Informisanost o simptomima zaraze korona virusom COVID – 19

Upitani da navedu spontano 3 simptoma korona virusa COVID – 19, građani u najvećem omjeru spominju povišenu temperaturu (80%), suh kašalj (55%) te kratak dah i poteškoće s disanjem (41%), pa možemo reći da su navedeni simptomi najprepoznatljiviji za građane BiH. U znatno manjim omjerima, građani spontano pominju kihanje, glavobolju, upalu grla, opću slabost, bolove u mišićima...u kontekstu tipičnih COVID – 19 simptoma (graf 4).

Graf 4. Simptomi zaraze korona virusom COVID – 19 sa kojima su građani upoznati

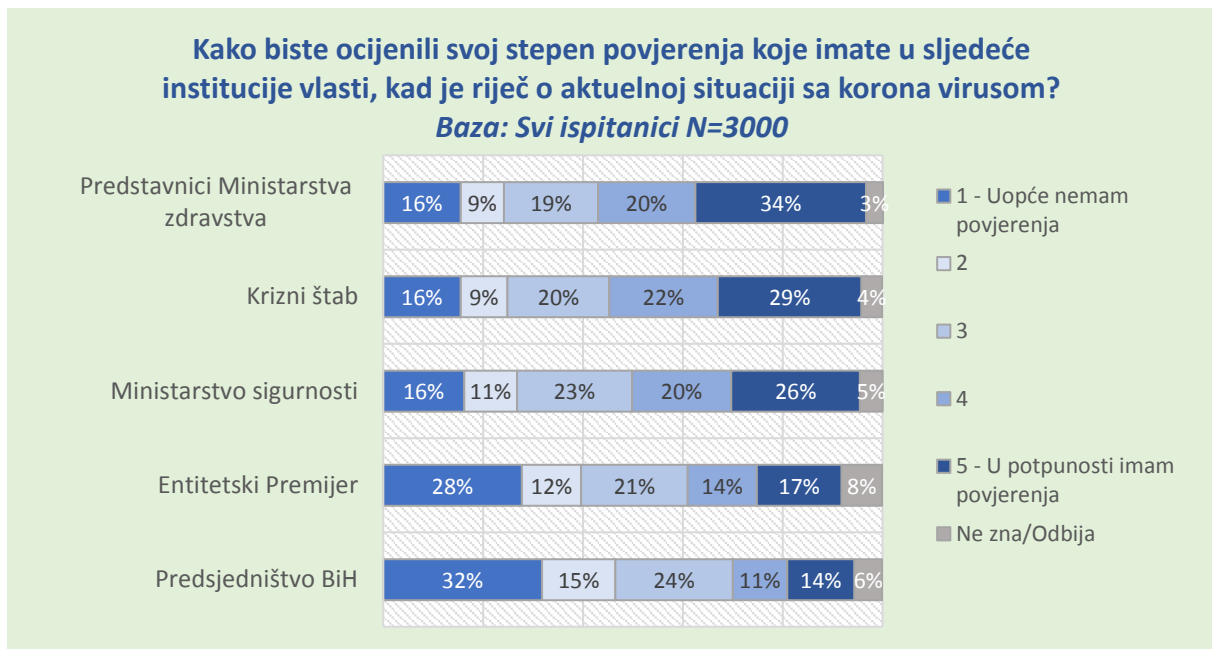
Najmanje su sa pojedinačnim simptomima upoznati pripadnici starije životne dobi (66 i više godina), među kojima bilježimo 12% onih koji ne znaju niti jedan simptom korona virusa. Slična je situacija i kada uporedimo grupe građana prema različitom stepenu obrazovanja – povišena temperatura, suh kašalj i kratkoća daha, najčešći su odgovori visokoobrazovanih građana, dok među onima sa najnižim stepenom obrazovanja bilježimo i najviši udio odgovora „ne znam“ (10%).

2. Stavovi

Povjerenje

Kad je riječ o institucijama vlasti uključenim u proces suzbijanja širenja zaraze korona virusom u BiH, građani najviše povjerenja imaju u predstavnike Ministarstva zdravstva a najmanje u Predsjedništvo BiH. Distribucija odgovora na pitanje o stepenu povjerenja u pojedine institucije vlasti, prikazana je na grafu 5.

Graf 5. Stepenu povjerenja u institucije vlasti

Gledano prema prosječnim ocjenama stepena povjerenja (tabela 2.), primjetno je da građani Republike Srpske općenito poklanjaju veće povjerenje u sve navedene institucije, no što je to slučaj sa građanima Federacije BiH, koji u institucije vlasti imaju znatno manje povjerenja. Postoji i tendencija većeg stepena povjerenja u krizni štab, Ministarstvo sigurnosti i Predsjedništvo BiH i među građanima Distrikta Brčko.

Tabela 2. Povjerenje u institucije vlasti izraženo kroz prosječne ocjene na skali od 1 do 5, na nivou entiteta

	Total	Entitet		
		FBiH	RS	Distrikt Brčko
N	3000	1870	1059	71
Predstavnici Ministarstva zdravstva	3,5	3,2	3,9	3,7
Krizni štab	3,4	3,3	3,6	3,8
Ministarstvo sigurnosti	3,3	3,2	3,4	3,7
Entitetski Premijer	2,8	2,5	3,2	3,1
Predsjedništvo BiH	2,6	2,3	3	3

Stepen povjerenja u institucije vlasti također varira i s obzirom na različite regije unutar BiH. tako je primjetno općenito znatno niže povjerenje u ove institucije među građanima Tuzlanskog kantona ali i Kantona Sarajevo, dok građani Zeničko – dobojskog kantona znatno niži stepen povjerenja u odnosu na prosjek populacije pokazuju kad je riječ o entitetskom premijeru te Predsjedništvu BiH. S druge strane, građani Posavskog kantona ističu se po većem stepenu povjerenja prema predstavnicima resornih ministarstava te i prema premijeru Federacije BiH (tabela 3.).

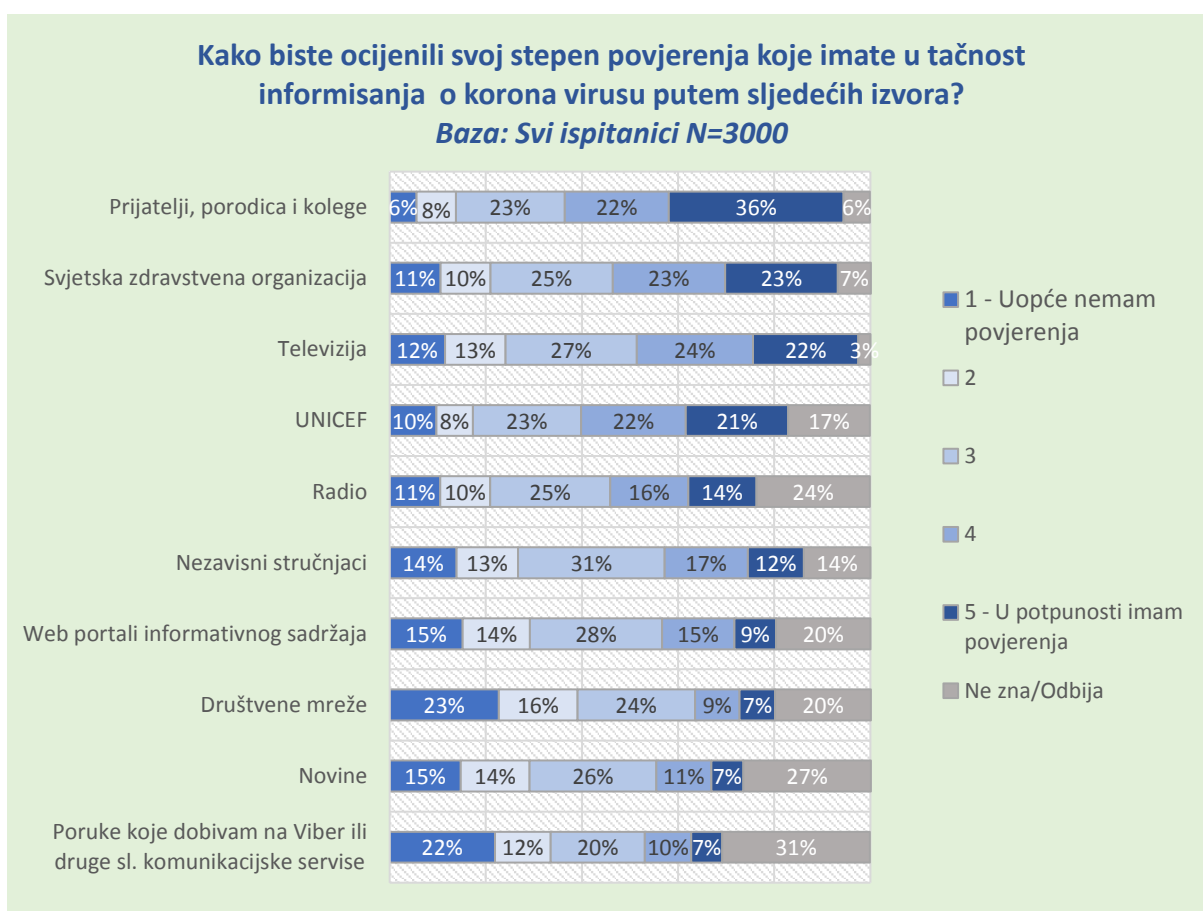
Tabela 3. Povjerenje u institucije vlasti izraženo kroz prosječne ocjene na skali od 1 do 5, na nivou regija

	Total	Regija												
		Unsko-sanski kanton	Tuzlanski kanton	Zeničko-dobojski kanton	Srednjobosanski kanton	Hercegovačko-neretvanski	Zapadno-hercegovački	Kanton Sarajevo	Kanton 10	RS Sjever	RS Istok	Posavski kanton	Bosansko-podrinjski kanton	Distrikt Brčko
N	3000	224	379	304	212	185	79	354	74	664	396	39	21	71
Predstavnici Min. zdravstva	3,5	3,6	3	3,4	3,4	3,5	3,8	2,7	3,3	3,9	3,9	4,2	3,8	3,7
Krizni štab	3,4	3,5	3,1	3,5	3,3	3,5	3,5	3	3,4	3,6	3,6	3,8	3,7	3,8
Ministarstvo sigurnosti	3,3	3,4	3	3,2	3,4	3,3	3,6	3	3,4	3,5	3,4	3,9	3,4	3,7
Entitetski Premijer	2,8	2,9	2,3	2,6	2,7	2,7	2,9	2,2	2,4	3,2	3,1	3,4	3,1	3,1
Predsjedništvo BiH	2,6	2,7	2,2	2,4	2,5	2,4	2,4	2	2,3	3	3	2,8	2,4	3

Povjerenje u institucije vlasti je općenito znatno veće među ženama, među građanima iz seoskih sredina u BiH, među građanima starijim od 50 godina, osobama nižih obrazovnih razina, domaćicama i penzionerima te općenito građanima nižeg socio – ekonomskog statusa.

Ako, pak, govorimo o povjerenju u tačnost informacija dobivenih o korona virusu putem različitih izvora informacija, primjetno je da se građani najviše oslanjaju na informacije koje dobivaju od svoje relevantne okoline (prijatelja, članova porodice, kolega i sl.). Građani BiH najmanje vjeruju u tačnost informacija koje dobivaju putem različitih OTT komunikacijskih servisa (graf 6.).

Graf 6. Stepen povjerenja u tačnost informacija izvora informisanja o korona virusu

Povjerenje u tačnost informacija dobivenih od strane neformalnih izvora informisanja kao što su prijatelji, kolege, porodica, potom informacije dobivene putem televizije, radija i web portala informativnog sadržaja te društvenih mreža ili putem OTT komunikacijskih servisa, znatno je veće među građanima Republike Srpske nego među građanima Federacije BiH, koji općenito pokazuju veći stepen skepse prema medijima ali i prema institucijama vlasti, kako je to već prethodno navedeno.

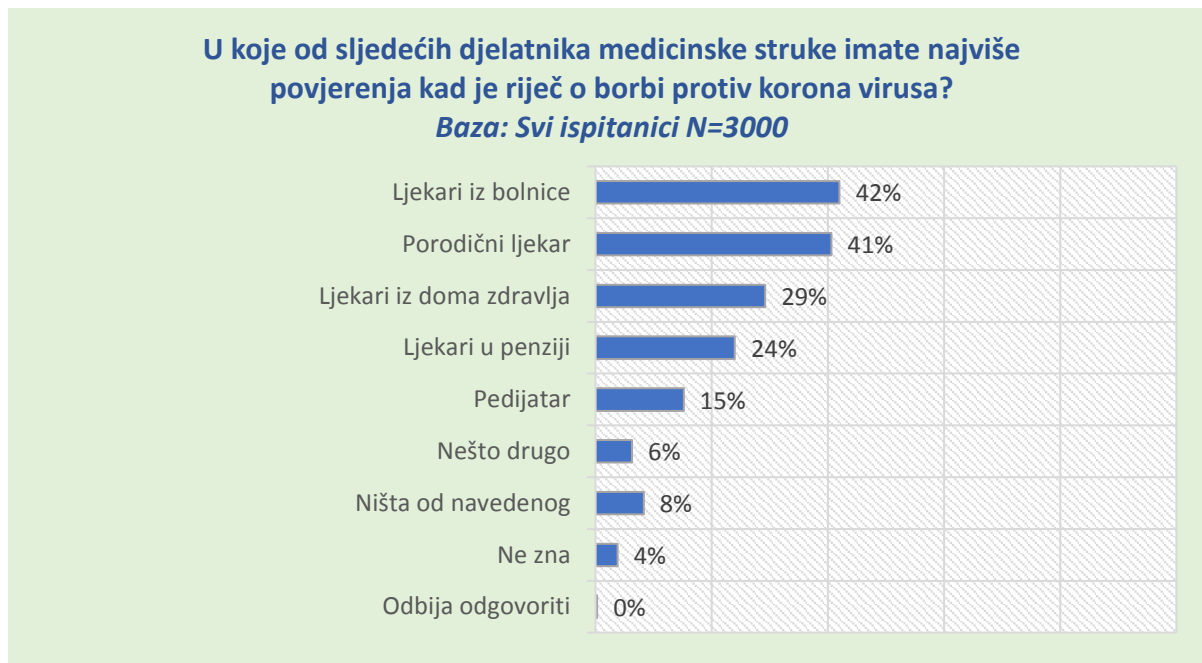
Tabela 4. Povjerenje tačnost informacija dobivenih putem različitih izvora, izraženo kroz prosječne ocjene na skali od 1 do 5, na nivou entiteta

	Total	Entitet		
		FBiH	RS	Distrikt Brčko
	3000	1870	1059	71
Prijatelji, porodica, kolege	3,8	3,7	3,9	3,7
UNICEF	3,5	3,5	3,4	3,4
WHO	3,4	3,4	3,4	3,7
Televizija	3,3	3,3	3,5	3,5
Radio	3,2	3,1	3,3	3,2
Nezavisni stručnjaci	3	3	3	3,1
Web portali informativnog sadržaja	2,9	2,8	3	2,8
Novine	2,7	2,7	2,8	2,9
Društvene mreže	2,5	2,5	2,6	2,5
Poruke koje dobivam na Viber ili druge kom. servise	2,5	2,5	2,6	2,6

U UNICEF, kao drugi najvažniji izvor informacija o korona virusu, kojemu se vjeruje, znatno manji stepen povjerenja imaju građani Tuzlanskog kantona, no građani ovog kantona općenito su manje naklonjeni bilo kojem izvoru informacija, kad je riječ o korona virusu. Povjerenje u različite izvore informisanja o korona virusu je, slično kao i kod povjerenja u institucije vlasti, znatno veće među ženama, osobama nižih obrazovnih stupnjeva, te nižeg socio-ekonomskog statusa, penzionerima i osobama starije životne dobi.

Na upit o tome kojoj vrsti djelatnika medicinske struke se najviše vjeruje kad je riječ o borbi protiv korona virusa, najveći broj građana BiH opredjeljuje se za ljekare iz bolnice (42%) te porodične ljekare (41%).

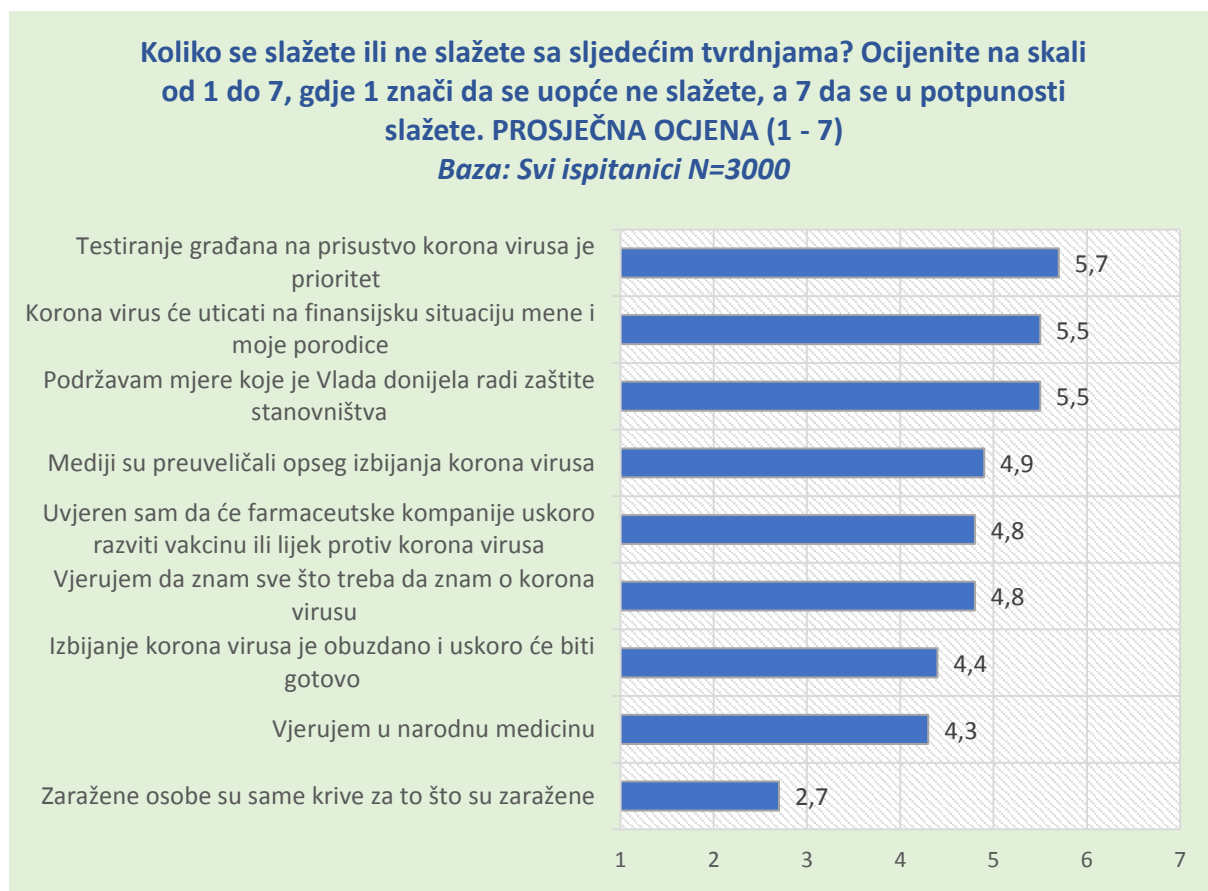
Graf 7. Djelatnici medicinske struke kojima se najviše vjeruje

U Hercegovačko – neretvanskom kantonu najviše se povjerenja ima u ljekare iz doma zdravlja (46%), dok je u Kantonu Sarajevo zabilježen najveći udio onih koji nemaju povjerenja u djelatnike medicinske struke općenito (čak 20%). U Tuzlanskom kantonu ističe se udio onih koji najviše povjerenja imaju pedijatre (20%), slično kao i u sjevernom dijelu Republike Srpske (19%). Građani seoskih sredina općenito imaju više povjerenja u djelatnike medicinske struke, kao i osobe starije životne dobi (50 i više godina starosti).

Općenita uvjerenja vezana za korona virus

Građani Bosne i Hercegovine smatraju da testiranje građana na prisustvo korona virusa treba da bude prioritet, da zaražene osobe nisu krive za činjenicu da su zaražene, te općenito podržavaju mjere koje je su vlasti donijela radi zaštite stanovništva. S druge strane, vlada i uvjerenje da će situacija prouzrokovana korona virusom imati negativne posljedice na lične finansije građana. Mišljenja su manje – više podijeljena kad je riječ o tome hoće li korona virus uskoro biti obuzdan, te hoće li se u skorije vrijeme izumiti vakcina ili lijek protiv ovog virusa. Građani su donekle podijeljenog mišljenja i kad je riječ o objektivnoj medijskoj slici opsega epidemije, kao i povjerenja u narodnu medicinu.

Graf 8. Stepen slaganja sa stavovima vezanim za korona virus

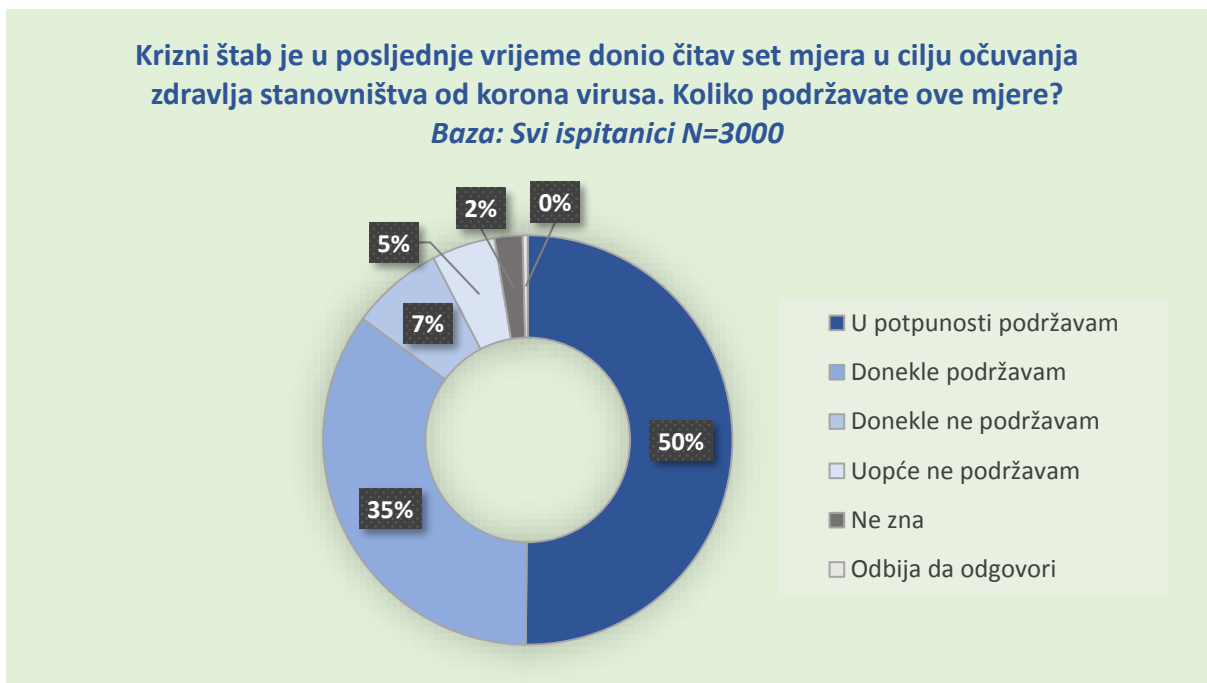
Da je testiranje na korona virus trenutno prioritetna mjera u borbi protiv širenja epidemije, osobito su uvjereni građani Republike Srpske (prosječna ocjena slaganja 5.9), penzioneri (5.9), te osobe koje dolaze iz jednočlanih domaćinstava (5.9). Strah od negativnog uticaja na lične finansije, osobito je prisutan među građanima Kantona Sarajevo (5.8), među ženama (5.7), te građanima koji i bez korona – krize, imaju poteškoća sa finansijama. Mjere donešene od strane vlasti a s ciljem prevencije širenja epidemije među građanima, imaju znatno veću podršku među građanima Republike Srpske (5.7), dok su građani FBiH uvjereniji da su mediji preuveličali cjelokupnu situaciju sa korona virusom u BiH (5.0). U potonje su posebno uvjereni mlađi građani, učenici i studenti (5.4).

U narodnu medicinu posebno se uzdaju građani Unsko – sanskog kantona (4.7), Zeničko – dobojskog kantona (4.6), osobe nižih stupnjeva obrazovanja (5.0), te osobe iznad 50 godina starosti (4.6). Vjerovanju da su zaražene osobe same krive za zarazu, skloniji su građani iznad 65 godina starosti (3.4), građani slabijeg obrazovnog statusa (3.3) te oni izrazito nepovoljnog socio – ekonomskog statusa (5.1). Ovi građani također su skloniji mišljenju da je izbijanje korona virusa obuzdano i da će se širenje zaraze uskoro završiti.

Stavovi u vezi sa mjerama prevencije

Svaki drugi građanin BiH daje 100% - tnu podršku mjerama Kriznog štaba donešenim u cilju očuvanja zdravlja stanovništva od korona virusa. Uz građane koji donekle podržavaju ove mjere, a kojih je oko 35%, možemo reći da doneseni set mjera nailazi na općenito pozitivne reakcije među građanima BiH. Tek oko 5% građana nikako ne podržava navedene mjere (graf 9).

Graf 9. Podrška mjerama Kriznog štaba donešenim s ciljem suzbijanja širenja zaraze

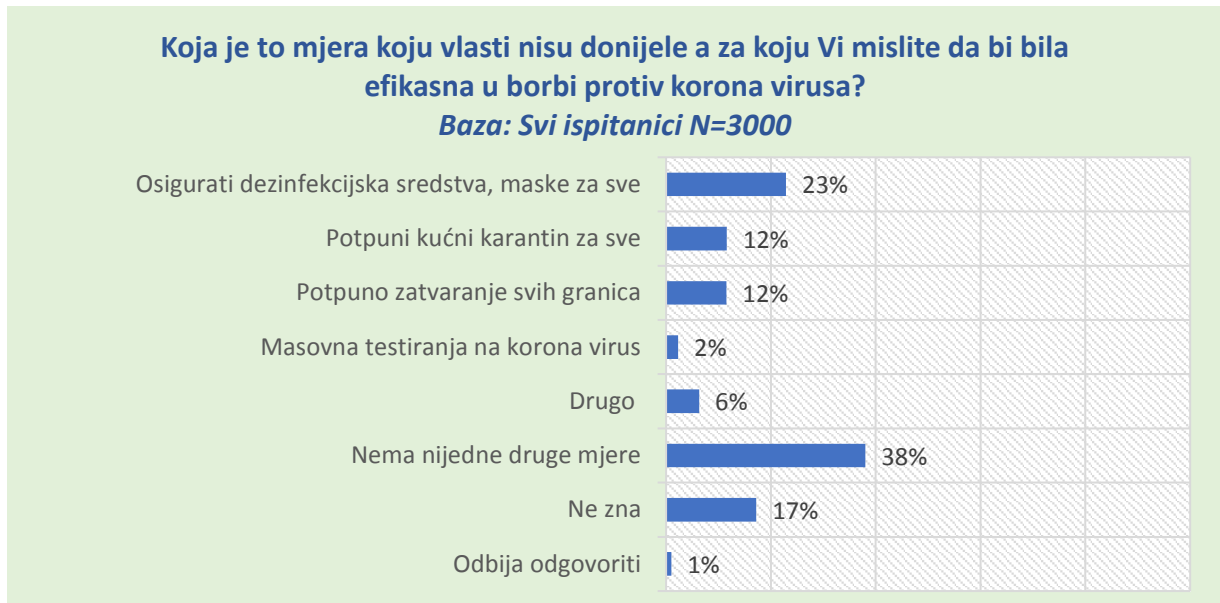

Čak 68% građana BiH izjavljuje da bi bilo spremno i na potpunu izolaciju, tj. zabranu izlaska iz domova osim u nabavku, po uzoru na pojedine države, koje su donijele i ovu mjeru.

Najveće, i statistički značajne, udjele građana koji općenito ne podržavaju donešene mjere zaštite, bilježimo u Kantonu Sarajevo (17% donekle ili nikako ne podržava), te Kantonu 10 (20%). Mjerama se osobito protive muškarci (16%), zaposleni (15%), iz gradskih sredina (15%).

4 od 10 građana u BiH reći će da su do sada donešene sve mjere koje su i trebale biti donijete, odnosno da nema potrebe za dodatnim mjerama prevencije. Četvrtina građana je stava da su se vlasti trebale pobrinuti oko toga da svaki građanin na raspolaganju ima dezinfekcijsko sredstvo i zaštitnu masku (graf 10).

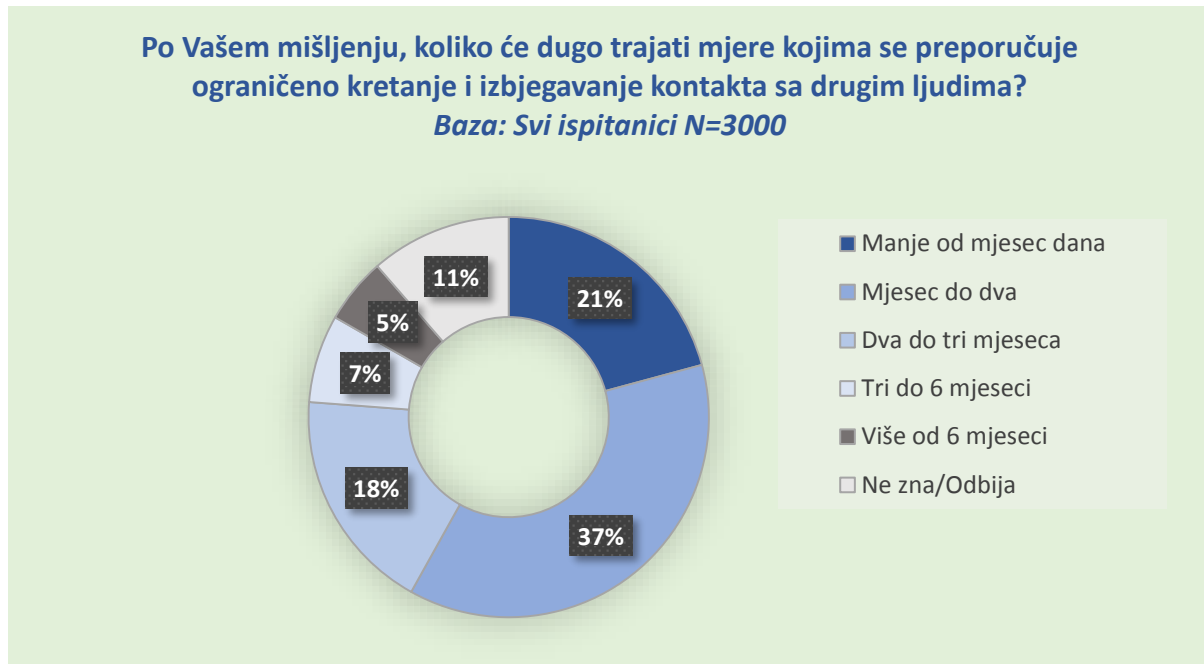
Graf 10. Poželjne mjere zaštite od zaraze korona virusom, koje vlasti još nisu donijele

Najveći dio građana BiH, njih gotovo 60%, smatra da će se mjere preporučene socijalne distance i ograničavanja kretanja, ukinuti u naredna dva mjeseca (graf 11).

U Distriktu Brčko ističe se udio građana koji vjeruje da će se ove mjere ublažiti ili ukinuti u narednih mjesec dana (37%), a u Kantonu Sarajevo udio onih koji smatraju da će ove mjere potrajati i do 6 mjeseci (11%). Građani iznadprosječnih ličnih primanja (preko 1500 KM mjesečno) u većem su omjeru skloniji mišljenju da će se navedene mjere ukinuti u manje od mjesec dana (30%).

Graf 11. Očekivano trajanje preventivnih mjera ograničavanja kretanja i socijalne distance

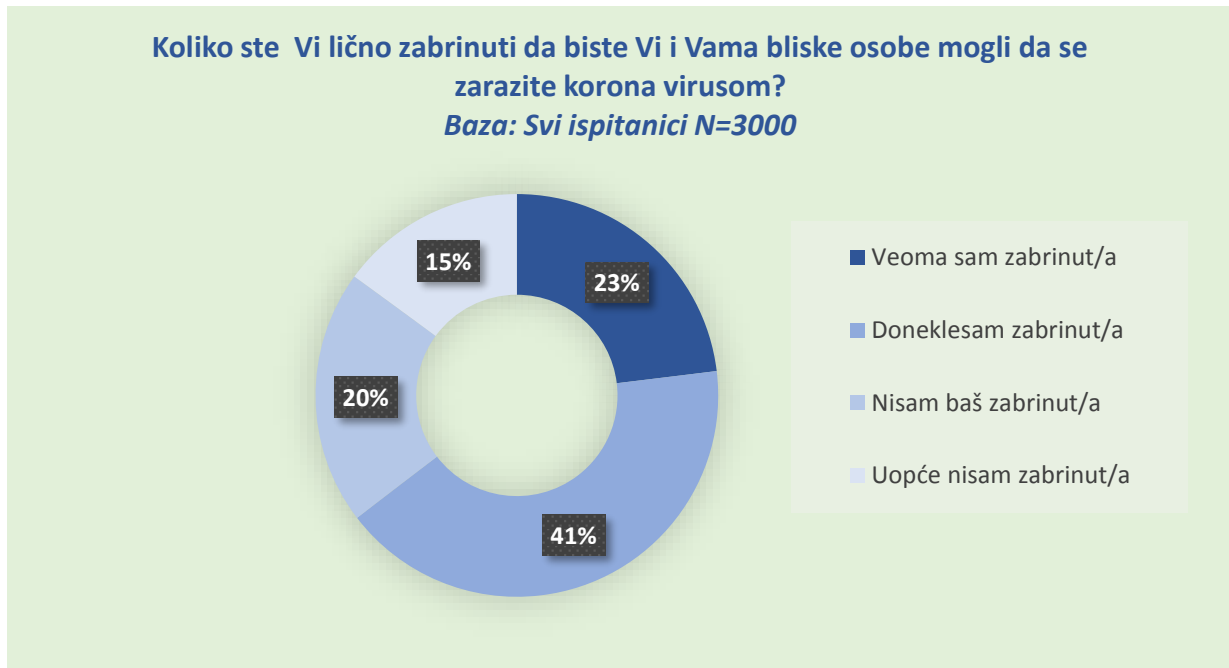
Emocionalni aspekti poimanja korona virusa

Oko dvije trećine građana BiH izražava zabrinutost u vezi sa mogućnošću lične zaraze ili pak zaraze bliskih osoba u okruženju. Oko 15% građana navodi da nije nimalo zabrinuto (graf 12).

Udio zabrinutih građana je uglavnom podjednak u svim regijama širom BiH, dok se jedino u Srednjobosanskom kantonu ističe statistički značajno veći udio onih koji su manje ili nikako zabrinuti u vezi sa mogućnošću da se zaraze sami ili neko od njihovih bliskih osoba (48%).

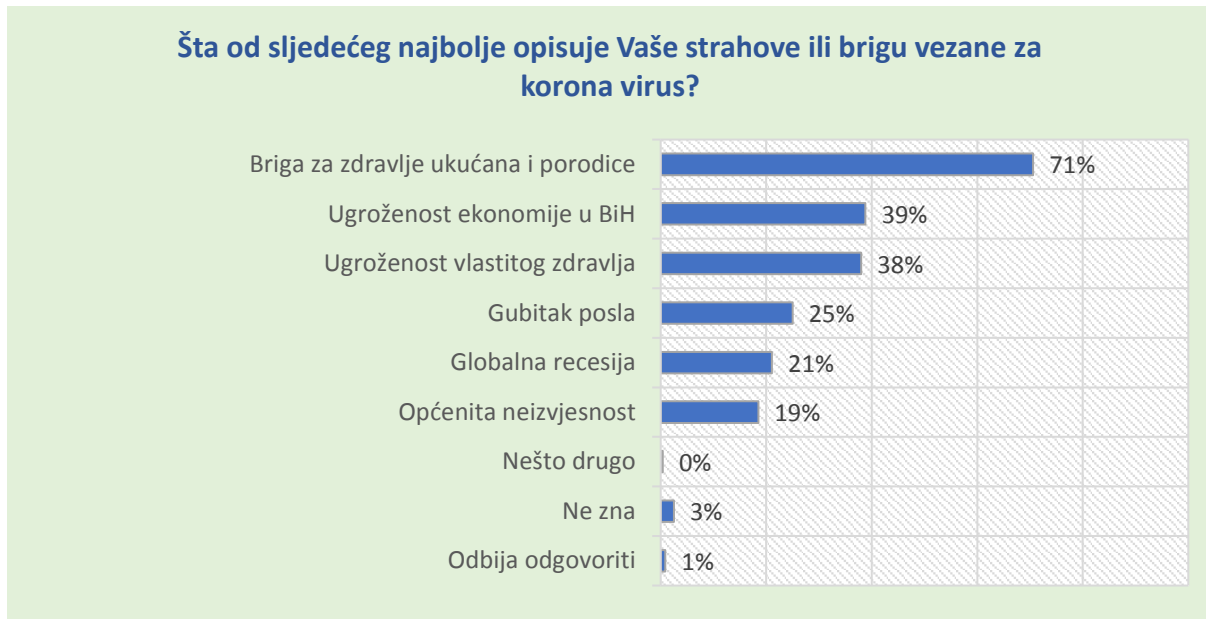
Općenito su za lično zdravlje i zdravlje bližnjih, znatno više zabrinute žene (70% naspram 58% muškarci). Brigom o mogućnosti zaraze manje su opterećeni mladi od 18 do 30 godina starosti (40%), te građani iznadprosječnog socio – ekonomskog statusa (43%).

Graf 12. Stepen zabrinutosti u vezi sa mogućnošću zaraze

Briga za zdravlje bližnjih je ujedno i prioritet kada govorimo o strahovima i zabrinutošću koje izaziva pojava korona virusa (71%). Građani su, prije svega zabrinuti oko zdravlja članova porodice, a tek potom izražavaju brigu za vlastito zdravlje (graf 13.). Primjetno je i da su građani BiH u podjednakim omjerima zabrinuti za vlastito zdravlje (38%) kao i za ekonomski aspekt posljedica korona virusa, tj. ugroženost bh. privrede (39%). Četvrtina građana ističe da ih zabrinjava mogućnost gubitka ili gubitak posla a gotovo podjednak udio građana (21%) zabrinjava globalna recesija. Svaki peti građanin brine se zbog opće neizvjesnosti koju donosi trenutna kriza izazvana koronom.

Graf 13. Strahovi i brige u vezi sa korona virusom

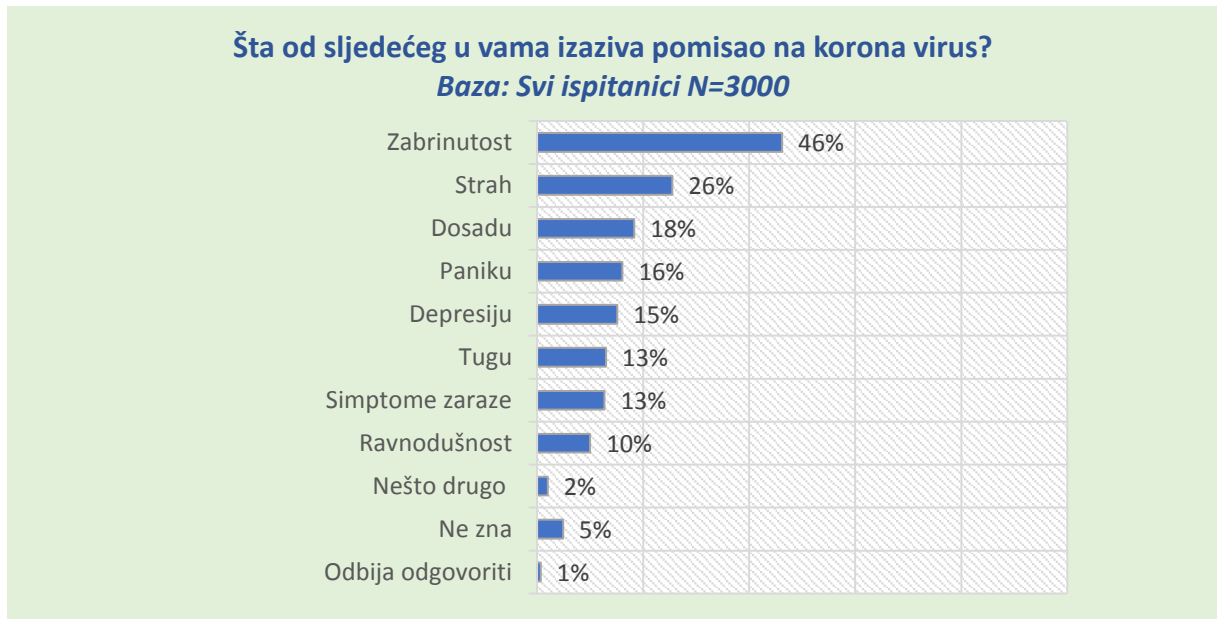

Strahovi i brige povezani sa korona virusom različiti su među građanima različitih socio – demografskih profila, iako je jasno da je briga za zdravlje bližnjih svima najveći prioritet. Tako u Federaciji BiH bilježimo statistički značajno veći udio građana zabrinutih zbog globalne recesije (24%), u odnosu na Republiku Srpsku (16%). Za gubitak posla najviše su zabrinuti građani Kantona Sarajevo (34%) i Srednjobosanskog kantona (33%). Građani Kantona Sarajevo su također, u usporedbi sa građanima svih ostalih regija, posebno zabrinuti i za ugroženost ekonomije BiH (49%), globalnu recesiju (29%) i brine ih i općenita neizvjesnost (29%).

Za ugroženost domaće ekonomije, globalnu recesiju, gubitak posla i općenitu neizvjesnost, znatno su više zabrinuti građani iz gradskih sredina no ruralnih područja BiH. Mlade brinu globalna recesija i neizvjesnost više od starijih građana, dok su, s druge strane, manje zabrinuti za ugroženost vlastitog zdravlja. Građani sa fakultetskim diplomama osobito su zabrinuti za ugroženost ekonomije Bosne i Hercegovine (48%) i globalnu recesiju (27%), a brine ih i opća neizvjesnost (28%), baš kao i građane koji si u radnom odnosu. Pripadnike nacionalnih manjina osobito plaši gubitak posla (42%).

Briga i strah su i općenito dvije najčešće emocije koje se pojavljuju sa pomisli na korona virus, među odraslim građanima BiH (graf 14).

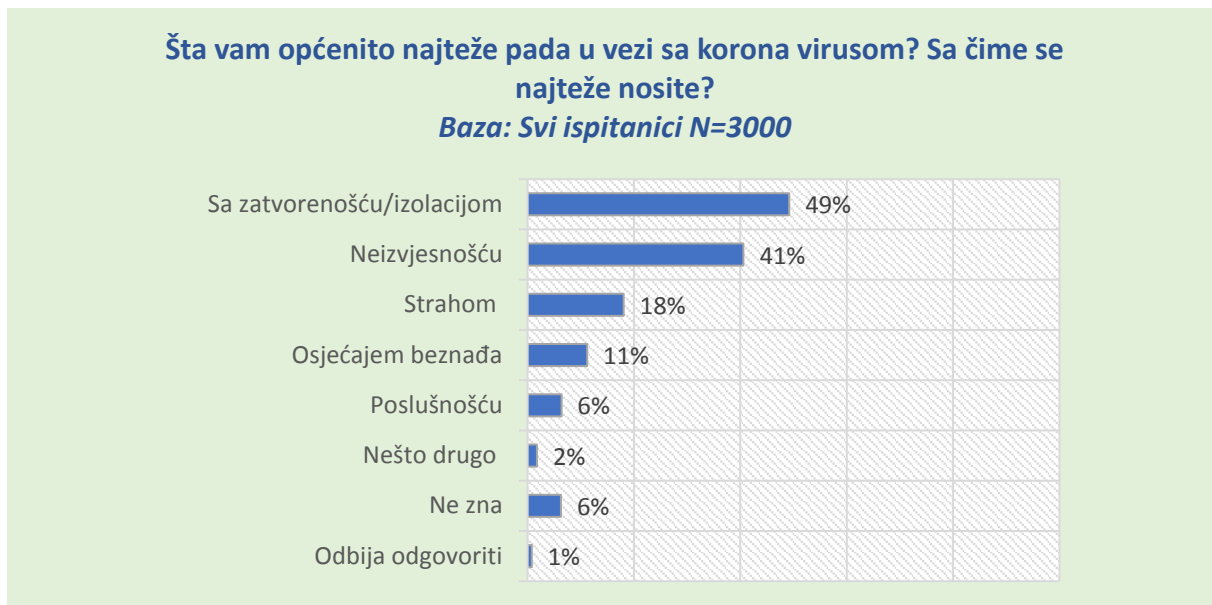
Graf 14. Emocije povezane sa korona virusom

Interesantno je primijetiti da strah (31%) i tugu (15%) u znatno većoj mjeri osjećaju žene, dok su muškarci skloniji osjećaju dosade (22%) i ravnodušnosti (13%), u odnosu na žene. Na pomisao o korona virusu, simptome zaraze najprije osjete mlađe osobe, učenici i studenti (22%), a ova ciljna skupina izdvaja se i kao ona koja češće od ostalih navodi da pri pomisli na korona virus ima simptome depresije.

Iako u većini slučajeva, građani BiH podržavaju mjere donešene sa ciljem suzbijanja širenja korona virusa, a koje uključuju i ograničenja kretanja i izolaciju, ne znači da se s lakoćom nose sa izolacijom u svakodnevnom životu. Naprotiv, svaki drugi građanin reći će da je upravo izolacija ono što mu/joj najteže pada u cjelokupnoj situaciji sa korona virusom, koja je zadesila stanovništvo. Osjećaj neizvjesnosti je također nešto sa čime se građani teško nose, pa možemo reći da su ove dvije stavke i najznačajniji aspekti posljedica korona virusa sa kojima se građani u BiH danas trebaju izboriti.

Graf 15. Posljedice korona virusa sa kojima se građani najteže nose

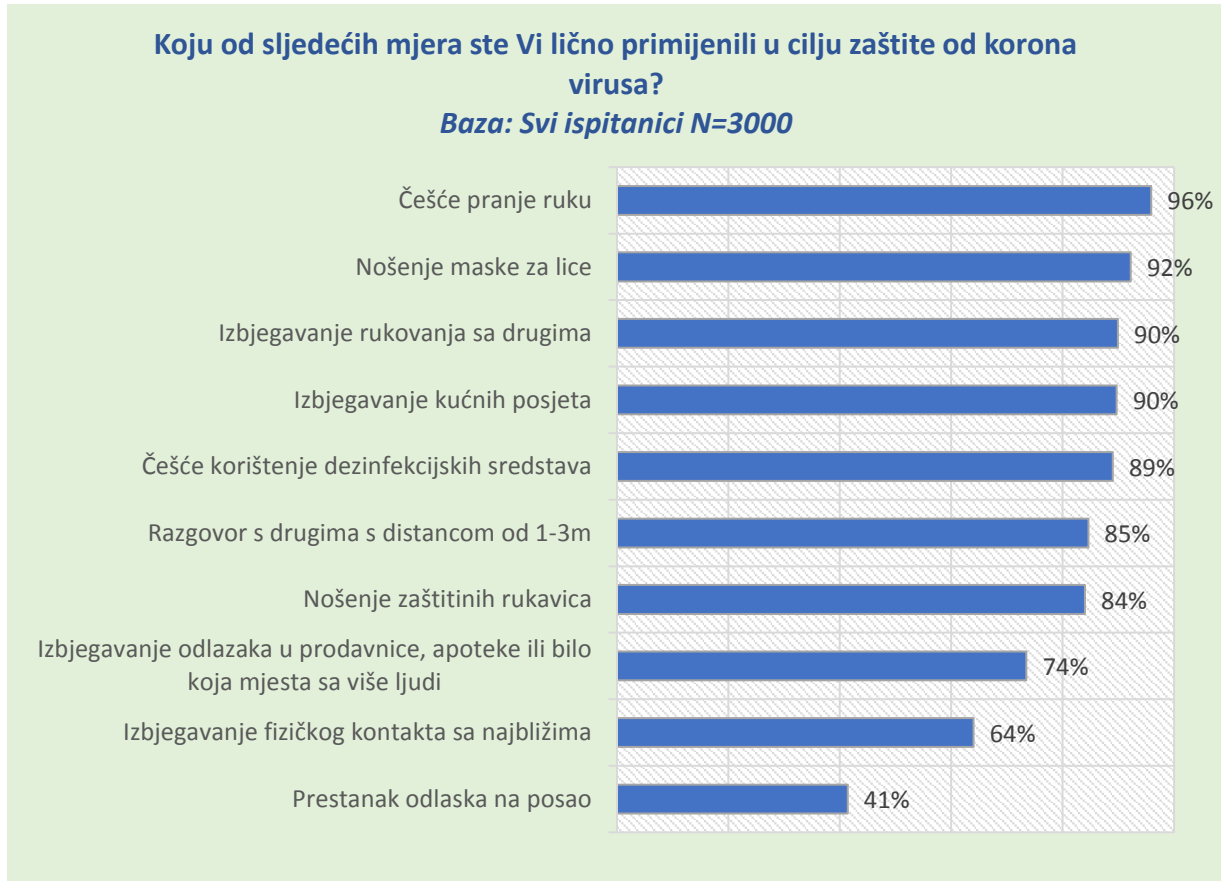
Građani različitih entiteta svakodnevno se bore sa sličnim strahovima i osjećajima. Ipak, osjećaj straha posebno dominira među građanima Unsko – sanskog kantona (26%), te građanima Tuzlanskog kantona (29%), a potonjima dosta teško pada i poslušnost koju nalaže cjelokupna situacija (15%). Za građane Kantona Sarajevo najgori je osjećaj neizvjesnosti (54%). Očekivano, izolacija uvjerljivo najteže pada mladima (18 – 30 godina starosti) – 60%, dok pak, neizvjesnost i osjećaj beznađa onima srednje životne dobi (31 – 50 godina). Osobe nižih obrazovnih stupnjeva, te oni ispodprosječnog socio – ekonomskog statusa, svakodnevno se bore sa strahom (28%), u znatno većoj mjeri no prosječan bh. građanin.

3. Prakse

Sudeći prema mjerama koje su građani BiH usvojili od početka izbijanja epidemije korona virusa, čini se da su građani ozbiljno shvatili opasnost koju zaraza potencijalno nosi po zdravlje, te da su u smislu provođenja tih preventivnih mjera prilično disciplinirani. Naime, praktički nema odrasle osobe u BiH koja nije uvela u svakodnevnu rutinu češće pranje ruku (96%), dok se obaveznog nošenja zaštitne maske na licu pridržava 92% građana. 9 od 10 građana vodi računa o izbjegavanju rukovanja, kućnih posjeta te češćem korištenju dezinfekcijskih sredstava. Preporučene distance od 1 do 3 m pri razgovoru sa drugima pridržava se oko 85% građana, podjednako koliko ih je počelo koristiti i zaštitne rukavice. Tri četvrtine građana nastoji izbjegavati mjesta koja podrazumijevaju prisustvo većeg broja ljudi istovremeno (trgovine, apoteke i sl.), dok oko dvije trećine građana izbjegava i fizički kontakt sa

najbližima. 4 od 10 građana prestalo je odlaziti na posao kako bi smanjilo mogućnost izlaganja virusu (graf 16).

Graf 16. Mjere koje građani primjenjuju u cilju zaštite zdravlja od korona virusa

Kako je češće pranje ruku postalo gotovo pa pravilo za građane BiH, ne bilježe se značajnije razlike u smislu različitih socio – demografskih profila građana. No, druge mjere zaštite ipak pokazuju neke razlike po socio – demografiji, pa tako npr. zaštitnu masku najmanje nose građani Zeničko – dobojskog kantona (11% ne nosi), građani starije životne dobi (66+ godina; 13% ne nosi), građani nižeg obrazovnog statusa (14% ne nosi), te oni skromnijeg socio – ekonomskog statusa (12% ne nosi). Građani pomenutog kantona također u najmanjem omjeru koriste i zaštitne rukavice (22% ne koristi). Sedam od deset građana BiH obaveznu zaštitnu masku nosi u svakoj prilici izvan doma, dok zaštitne rukavice nosi redovito 56% građana (graf 18).

O izbjegavanju rukovanja sa drugim osobama, najmanje računa vode građani Distrikta Brčko (27% ne izbjegava), muškarci (14%), mladi od 18 do 30 godina (16%). Podjednak profil bilježimo i kad je riječ o izbjegavanju kućnih posjeta. Dezinfekcijska sredstva češće koriste žene (92%, u odnosu na muškarce (86%). Preporučene distance od 1 do 3 znatno se više pridržavaju žene (90%) nego muškarci (79%), te

stariji od 66 godina (94%), u odnosu na mlađe građane (73%). Izbjegavanja odlazaka na mjesta sa većom koncentracijom ljudi, najmanje je zastupljeno među građanima Kantona Sarajevo (35% ne izbjegava), a ove se mjere također znatno manje pridržavaju muškarci (31% ne izbjegava), građani od 18 do 50 godina starosti, zaposleni (37%) i osobe iznadprosječnog socio – ekonomskog statusa (38%). Od fizičkog kontakta sa najbližima znatno se više suzdržavaju žene (70% vs. 58% muškarci), stariji od 66 godina (80%), te očekivano, osobe iz manje brojnih domaćinstava.

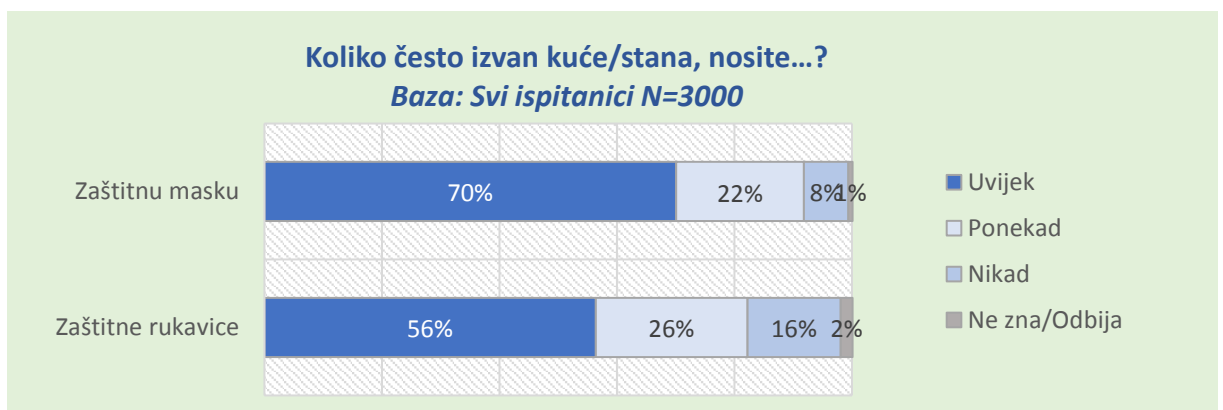
Ograničavanje odlazaka u kućne posjete prijateljima, rodbini ili primanje gostiju, je u posljednjih 20 dana primijenilo 9 od 10 građana BiH, baš kao i ograničavanje kontakata sa drugim ljudima općenito. Nešto manje od tri četvrtine građana također je smanjilo učestalost odlazaka u šetnju, ili boravak na otvorenom (graf 17).

Sve tri navedene mjere ograničenog kretanja i kontakata sa drugima, u znatno su većem omjeru prihvaćene od strane žena, no muškaraca, a manje su svojstvene i mladima (18 do 30 godina).

Graf 17. Mjere smanjenja kretanja i kontakata

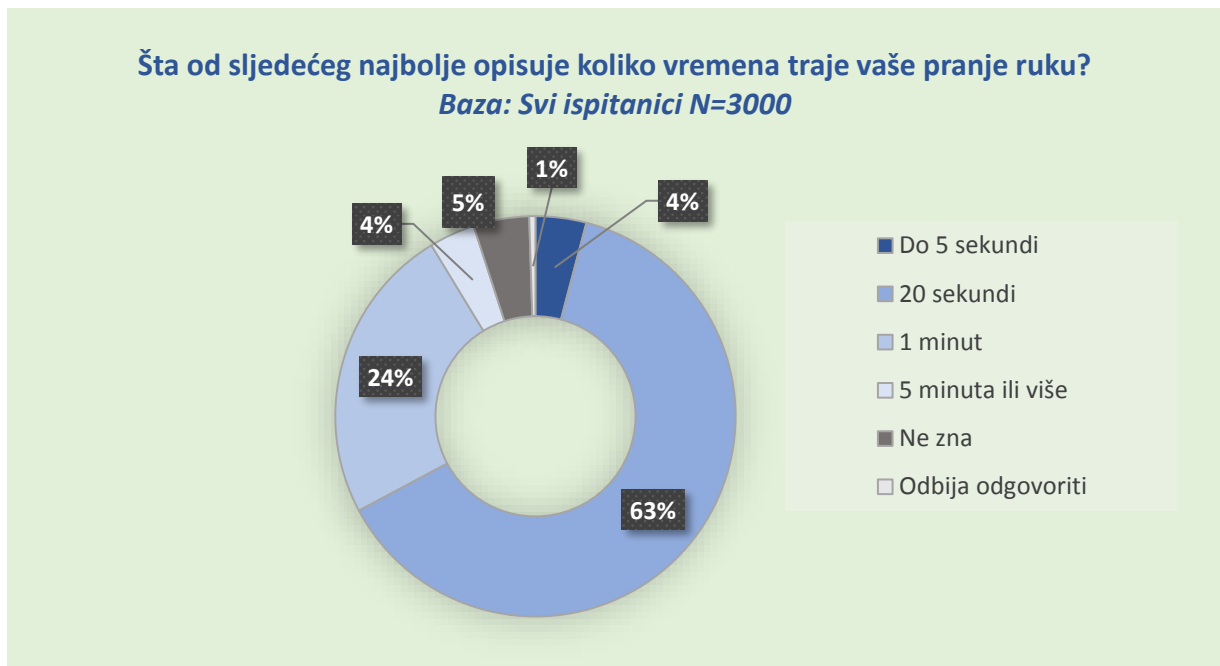
Graf 18. Učestalost nošenja zaštitne maske i rukavica

Na upit o tome koliko uobičajeno traje njihov ritual pranja ruku, najveći udio građana BiH navodi da je to oko 20 sekundi (63%), dok oko četvrtine građana ruke pere oko 60 sekundi (graf 19).

Ruke najkraće peru mladi a najduže (1 minut) osobe u dobi od 51 do 65 godina (30%).

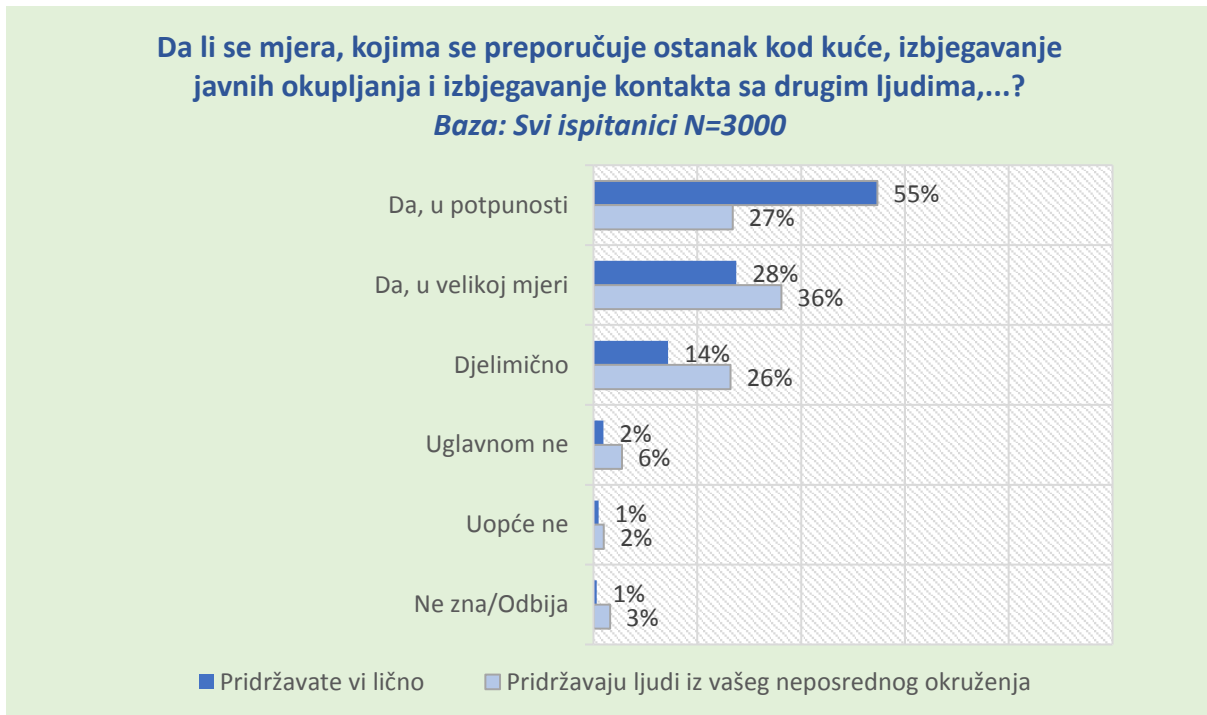
Graf 19. Uobičajeno trajanje pranja ruku

Sve tri navedene mjere ograničenog kretanja i kontakata sa drugima, u znatno su većem omjeru prihvaćene od strane žena, no muškaraca, a manje su svojstvene i mladima (18 do 30 godina).

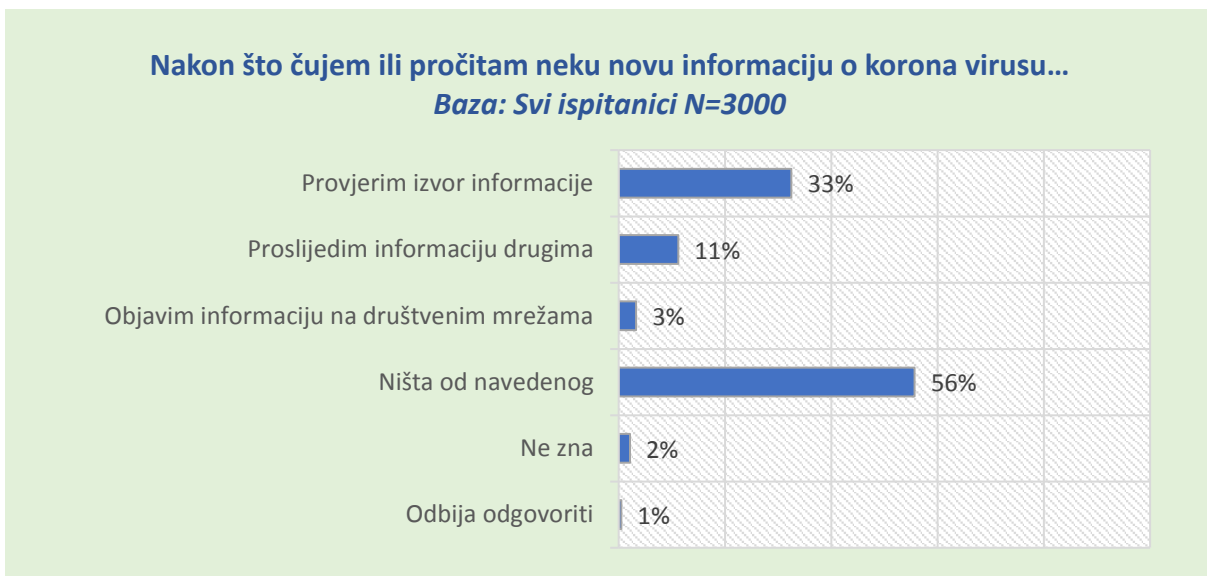
Kad je riječ o mjerama koje podrazumijevaju ostanak kod kuće i izbjegavanje javnih okupljanja i kontakata sa drugim ljudima, više od polovine građana BiH (55%), navodi da se ove mjere u potpunosti pridržava. S druge strane, prevladava percepcija da se ljudi u okruženju manje pridržavaju ovih mjera, odnosno da je disciplina u tom smislu veća iz lične, subjektivne perspektive (graf 20). Kao i kad je riječ o ostalim mjerama prevencije, žene pokazuju statistički značajno veći stepen poslušnosti od muškaraca (61% žena navodi da se u potpunosti pridržava ove mjere, naspram 48% muškaraca), te starija populacija u odnosu na mlađu (77% građana u dobi od 66 i više godina starosti navodi da se u potpunosti pridržava ove mjere, naspram 42% građana u dobi od 18 do 30 godina). Poslušnost u pogledu ove mjere je također statistički značajno više prisutna kod osoba ispodprosječnog socio – ekonomskog statusa.

Graf 20. Pridržavanje preporučenih mjera ostanka kod kuće, izbjegavanja javnih okupljanja i kontakata

Informisanje o korona virusu u većini slučajeva ne potiče ni na kakvu akciju u smislu provjere izvora informacija ili dijeljenja tih informacija sa drugim ljudima (56%). Oko trećine građana navodi da pri informisanju ipak provjere izvor dok 1 od 10 građana prosljedi informacije drugima.

Graf 21. Lično upravljanje informacijama o korona virusu

Najskeptičniji su prema informacijama o korona virusu građani Kantona Sarajevo, među kojima čak 47% njih navodi da provjerava izvor informacije. Građani Tuzlanskog kantona ističu se po statistički

značajno većem udjelu onih koji objavljuju informacije na društvenim mrežama (11%), u odnosu na prosjek populacije. Provjera izvora informacija (50%) te objave na društvenim mrežama (6%), znatno su češća pojava među mladima (18 do 30 godina). Izvor informacija znatno češće provjeravaju građani viših obrazovnih stupnjeva (51%), zaposleni (43%), učenici i studenti (52%).

V ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Vanredne okolnosti izazvane pandemijom korona virusa iz korijena su promijenile životne navike, stavove i prioritete na globalnoj razini, pa samim tim i građana Bosne i Hercegovine. U posljednja dva mjeseca, odnosno otkad se epidemija korona virusom pojavila u BiH, građani su na svakodnevnoj osnovi praktički „bombardirani“ ogromnom količinom informacija vezanih za različite aspekte COVID – 19, počev od simptoma, mjera opreza i prevencije, aktuelnih brojki zaraženih, oporavljenih, umrlih usljed zaraze, teorijama o načinu zaraze nultog pacijenta i još mnogim drugim. No, postavlja se pitanje kolika je stvarna informisanost građana o ključnim aspektima epidemije, odnosno onim aspektima koji potencijalno mogu spasiti život. Naime, većina građana smatra se dobro informisanim o korona virusu, no jasno je da postoji još dosta prostora za „educiranje“, pogotovo kad je riječ o tome kome se građani mogu obratiti u slučaju sumnje na zarazu. Posebno je važno educiranje mladih, koji općenito imaju „ležerniji“ odnos prema epidemiji, kako pokazuju nalazi provedenog istraživanja, te građana Kantona Sarajevo, koji pokazuju naniži stepen upoznatosti sa organima nadležnim za prvi kontakt u slučaju sumnje na zarazu. Komuniciranje ko je prvi kontakt u slučaju zaraze, općenito bi trebalo biti veći prioritet u FBiH nego Republici Srpskoj, jer se pokazalo da je i stepen informisanosti o tome u Republici Srpskoj znatno bolji. O načinima i mjerama zaštite od zaraze, građani BiH su do sada usvojili većinu potrebnih informacija, no to ne znači da ih se revno i pridržavaju. Stoga bi trebalo dodatno komunicirati važnost primjene preporučenih zaštitnih mjera, sa ciljem poticanja građana da teoriju počnu prevoditi u praksu. To se posebno odnosi ne samo na mlađu populaciju, kao što je ranije navedeno, već i mušku populaciju, koja generalno pokazuje veći otpor prema mjerama.

Komunikacijsku strategiju u smislu kanala komunikacije, potrebno je, prije svega, prilagoditi dobi građana. Iako je televizija za većinu najvažniji izvor informisanja općenito, pa tako i o korona virusu, digitalnim medijima će se uspješnije targetirati mladi, zaposleni, stanovnici gradskih sredina i općenito većih kantona. Tradicionalni mediji bolje targetiraju starije stanovništvo, iz vangradskih sredina.

Za građane BiH, najprepoznatljiviji simptomi COVID – 19 su povišena temperatura, suh kašalj i poteškoće sa disanjem. No, 5% građana ne zna niti za jedan simptom, i iako se ovaj postotak može činiti zanemarivim, on ipak za sobom povlači mogućnost pojave novih klastera, te samim tim generisanje i većeg postotka novozaraženih. Najveći udio neinformisanih o simptomima korona virusa bilježi se među starijom populacijom Unsko – sanskog kantona, pa bi svakako bilo uputno dodatno informisati ovaj dio populacije o tome po kojim simptomima mogu posumnjati u zarazu.

Kad je riječ o institucijama vlasti uključenim u proces suzbijanja širenja zaraze korona virusom u BiH, građani najviše povjerenja imaju u predstavnike Ministarstva zdravstva, a najmanje povjerenja poklanjaju Predsjedništvu BiH. Povjerenje u institucije vlasti je općenito znatno veće među građanima Republike Srpske, nego građanima FBiH, a to se osobito odnosi na građane Kantona Sarajevo i Tuzlanskog kantona, koji pokazuju najmanji stepen povjerenja u ove institucije. Povjerenje je općenito veće među ženama i osobama starije životne dobi.

Najveću težinu informacije o korona virusu imaju ako dolaze od strane neformalnih izvora kao što su bliske osobe. Propaganda je važna, ali „Word of Mouth“ je ono čemu se najprije vjeruje. Mladi i visokoobrazovani skloni su provjeravanju izvora informacija dobivenih o korona virusu, za razliku od starije populacije koja je u tom smislu manje kritična. Građani su najskeptičniji prema vjerodostojnosti informacija koje dobivaju putem različitih OTT platformi za komunikaciju (kao što su Viber, WhatsApp i sl.), pa bi i komunikacijsku strategiju trebalo prilagoditi toj činjenici. Unicef je općenito izvor informacija kojem se vjeruje i više nego tradicionalnim ili modernim medijima. Uzimajući u obzir nalaz da se najviše povjerenja u borbi protiv korona virusa poklanja djelatnicima medicinske struke kao što su bolnički ljekari ili ljekari porodične medicine, u kreiranju komunikacijskih rješenja preporučivo je razmotriti eventualno i saradnju sa ovim profilom „medija“.

Građani BiH, a osobito oni iz FBiH, imaju određenih sumnji u objektivnost izvještavanja medija kad je riječ o opsegu pandemije, no svejedno smatraju da testiranje građana na prisustvo korona virusa mora ostati prioritet. Većina građana vjeruje da će kriza izazvana korona virusom pogoditi finansije njih i njihovih domaćinstava.

Mjere donešene od strane vlasti, sa ciljem suzbijanja širenja zaraze među građanima BiH, općenito nailaze na podršku od strane građana. Barem polovica građana snažno podupire donešene mjere, a o tome svjedoči i podatak da bi čak dvije trećine građana BiH bilo spremno i na potpunu izolaciju, mjeru koja je bila na snazi u pojedinim zemljama. Ipak, građani su stava da su vlasti trebale osigurati dezinfekcijsko sredstvo i zaštitne maske za sve, te da isto nije trebalo biti prepušteno pojedinačnom snalaženju. Također, podrška mjerama ne znači da se građani s lakoćom nose sa izolacijom, ona snažno utiče na „novu svakodnevicu“, baš kao i osjećaj neizvjesnosti. Posebno se sa neizvjesnošću i izolacijom teško nose mladi.

Prema trenutnim mjerama negativan stav iskazuje svaki deseti građanin. Najveći otpor prema donešenim mjerama bilježi se među građanima Kantona Sarajevo, zaposleni i muškarci. Sa „poslušnošću“ koju nalaže situacija, teško se nose građani Tuzlanskog kantona. Građani Kantona

Sarajevo ističu se i u većoj sklonosti mišljenju da će donešene mjere potrajati i u narednih pola godine, dok većina očekuje smirivanje situacije u narednih mjesec – dva.

Iako je krajem aprila započelo popuštanje određenih mjera prevencije donešenih od strane vlasti, još uvijek je nivo zabrinutosti oko mogućnosti zaraze na ličnom nivou, a osobito mogućnosti zaraze bliskih osoba, na visokoj razini. Zdravlje bližnjih je apsolutno najvažnija stavka za većinu građana.

Briga za vlastito zdravlje je gotovo podjednaka kao i briga za ekonomski aspekt posljedica epidemije u BiH a za ekonomske aspekte (gubitak posla, globalna recesija i sl.) posebno su zabrinuti građani Kantona Sarajevo.

Mladi su posebno opterećeni brigom o globalnoj recesiji te općoj neizvjesnosti, a pripadnike nacionalnih manjina posebno zabrinjava mogućnost da ostanu bez posla. Briga i strah su generalno emocije koje su u posljednje vrijeme preplavile svakodnevicu građana BiH, te ni taj emocionalni aspekt ne bi trebao biti zanemaren pri kreiranju adekvatne komunikacijske strategije.

U praktičnom smislu, građani BiH su prilično disciplinirani, gotovo pa nema odrasle osobe koja nije počela češće prati ruke, a obavezano nošenje maske prihvatilo je više od 90% građana. No, zaštitnu masku ne nose u svim prilikama izvan svog doma, iako je ova mjera obavezujuća. Čak petina stanovništva je nosi tek ponekad, a oko 8% nikad. Također, iako u nekim dijelovima BiH nije obavezujuće, nošenje zaštitnih rukavica, izbjegavanje mjesta sa većom koncentracijom ljudi, još uvijek pokazuju prostor za podizanje svijesti, iako sve toplije vrijeme zasigurno ne pogoduje prihvaćanju nošenja rukavica a niti mjeri boravka u zatvorenom prostoru. Različite mjere zaštite u praksi znatno manje provode muškarci, nego žene, te mlađe kategorije stanovništva (do 30 godina starosti), pa su ovo i kategorije koje bi trebale biti os posebnog interesa pri razvoju odgovarajuće komunikacije vezane za upravljanje rizikom od oboljenja COVID – 19.

